

ROLANDS LEBUSS
EKSPERTS
Eksperta sertifikāts Nr. 005
Sertifikāts izsniegts 14.05.2010, derīgs līdz 13.05.2013

A.god. Uldim Penkam
SIA „ĢEO Resursi”
Reģ.Nr. 44103063123
Kļavu iela 2, Limbaži,
Limbažu novads

Rīga, 08.01.2012. RL/016

Eksperta Rolanda Lebusa (eksperta sertifikāts Nr. 005; sertifikāts izsniegts 14.05.2010, derīgs līdz 13.05.2013) atzinums par paredzamo kūdras ieguvu Cenas tīrelī un Melnā ezera purvā

Atzinums ir sagatavots, pamatojoties uz Ulda Penkas (SIA „ĢEO Resursi”) iesniegumu e-pasta formā (saņemts 08.06.2012) un tam pievienotajiem materiāliem.

PLĀNOTO DARBĪBU APRAKSTS

Saskaņā ar Vides valsts pārraudzības biroja dokumentu „Programma ietekmes uz vidi novērtējumam kūdras ieguves lauku paplašināšanai Mārupes novada Mārupes pagasta, Babītes novada Babītes pagasta un Olaines novada Olaines pagasta teritorijās” (2012.gada 25.maijā) ietekmes uz vidi novērtējuma objekts ir kūdras ieguves lauku paplašināšana Mārupes novada Mārupes pagasta, Babītes novada Babītes pagasta un Olaines novada Olaines pagasta teritorijās zemesgabalos ar kadastra Nr. 80760110640, 80480140048, 80800030085, 80800070078.

Ieguvei paredzētās teritorijas atrodas SIA „Rīgas meži” un AS „Latvijas valsts meži” valdījumā. Kūdras laukus plānots paplašināt līdz 1400 ha platībā teritorijās uz dienvidiem un dienvidaustrumiem no dabas lieguma „Cenas tīrelis” (C LV0519800) un teritorijās uz dienvidaustrumiem un dienvidrietumiem no dabas lieguma „Melnā ezera purvs” (C LV0528700), gadā iegūstot ar frēzpaņēmienu līdz 196000 tonnu kūdras (kūdras ieguves sezonā no 1 ha plānots iegūt līdz 140 tonnām kūdras).

MATERIĀLS UN METODIKA

Izvērtējamā teritorija apsekota dabā š.g. 9.jūlijā un 19.jūlijā. Laika apstākļi abās apsekošanas dienās apsekošanas laikā bija labvēlīgi putnu normālai līdz augstai aktivitātei. Apsekošana veikta ar automašīnu un pārvietojoties kājām.

Tā, kā teritorijas apsekošana veikta ārpus (precīzāk, ārpus lielākajai daļai putnu sugu, kas ligzdo izvērtējamā un tai piegulošajās teritorijās) putnu ligzdošanas sezonas, tad atzinuma sagatavošanā ir izmantoti agrāk iegūtie ornitoloģiskie dati, kas publicēti vai iegūti no citiem novērotājiem kā mutiska informācija (dabas aizsardzības plāni, projektu materiāli un atskaites, citu novērotāju personīgie dati).

Atzinuma sagatavošanai izmantota kartogrāfiskā (ortofotokartes, topogrāfiskās kartes, putniem nozīmīgu teritoriju, putniem nozīmīgo vietu (PNV) un *Natura 2000* teritoriju digitālie slāņi) informācija.

Kūdras ieguvei nepieļaujamo teritoriju izdalīšanai no IVN teritorijas, izmantoti izmantota Latvijas Dabas fonda projekta „Putnu direktīva”¹ (realizēts 2008. un 2009.gadā) materiāli.

ĪPAŠI AIZSARGĀJMĀS DABAS TERITORIJAS

Natura 2000 teritorija dabas liegums „Cenas tīrelis” (C LV0519800)

1999. gada 15.jūnijā ar Latvijas republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr. 212. daļu no Cenas purva ziemeļu daļā esošās vēl neskartās teritorijas 2133 ha platībā noteica par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju – dabas liegumu “Cenas tīrelis”. Dabas liegums ir C tipa teritorija (kas noteikta īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai) ar kodu LV0519800.²

Dabas liegums „Cenas tīrelis” iekļauts starptautiski putniem nozīmīgo vietu (PNV) sarakstā. Tomēr dabas lieguma robeža nesakrīt ar PNV robežu. Šādas teritorijas, kur PNV robežas aptver plašākas teritorijas nekā Latvijā noteiktās īpaši aizsargājamās teritorijas, ir vairākas (28) un pret Latviju 2007. gada 27. jūnijā tika uzsākta pārkāpuma procedūra lietā Nr.2007/2189. Lai zinātniski izvērtētu, kurām teritorijām nepieciešamas robežu izmaiņas, 2008.-2009. g. Latvijas Dabas fondā tika realizēts projekts “Eiropas Padomes Direktīvas 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību izpildes nodrošināšana Latvijā”. Tā rezultātā ir ierosināts paplašināt arī dabas lieguma “Cenas tīrelis” robežas.³

Cenas purvs ir augstais purvs ar pārejas purva fragmentiem, kurš sācis veidoties apmēram pirms 5000 gadiem. 20 gs. sākumā veiktie meliorācijas pasākumi purva ārējās teritorijas nosusināšanai un kūdras ieguvei veicināja gruntsūdens līmeņa pazemināšanos, bet uzlaboja tuvējā meža augšanas apstākļus un norobežoja purva teritoriju no lauksaimniecībā intensīvi izmantotajām zemēm. Nosusinātajās teritorijās, īpaši grāvju tuvumā izveidojās galvenokārt priežu mežaudzes un samazinājās mitrummīlošās purva veģetācijas platības.²

Izmainoties hidroloģiskajam režīmam, nenotiek kūdras uzkrāšanās iepriekšējos apjomos, izzūd daļa mitrumu mīlošo augu sugu un tās aizstāj degradēts augājs: samazinās sfagnu klājums, izplešas virši, pastiprinās purva aizaugšana ar priedēm, izzūd atklātā purva ainava, kas, savukārt, ir īpaši nozīmīga vairākām purvā mītošajām putnu sugām. Meliorācijas ietekmes neitralizēšanai grāvjos ir plānots izveidot aizsprostus. Rezultātā gaidāma vismaz 220 ha ietekmēta un degradēta purva platību atjaunošanās. Veicot meliorācijas grāvju aizdambēšanu vienlaikus tiks panākta hidroloģiskā režīma stabilizēšanās visā purva platībā.²

Tieši robežojoties, ārpus dabas lieguma administratīvajām robežām, atrodas vēl apmēram 350 ha Cenas purva platību, kurās tiek plānots iegūt kūdru. Ņemot vērā, ka dabas liegums “Cenas tīrelis” atzīts gan par Natura-2000, gan starptautiski putniem nozīmīgu vietu, būtu lietderīgi šo, vēl mazskarto purva platību, pievienot dabas liegumam. Tādējādi tiks novērsta būtiskam apsaimniekošanas pasākumam – meliorācijas ietekmes neitralizēšanai, principiāli pretēja darbība tajā pašā purva masīvā un salīdzinoši nelielā attālumā – jaunu susināšanas grāvju izveide kūdras ieguves vajadzībām. Vienlaikus dabas lieguma robežas tiks optimizētas un izlīdzinātas atbilstoši reālajai situācijai dabā.²

¹ Pilns nosaukums: "Eiropas Padomes Direktīvas 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību izpildes nodrošināšana Latvijā - Eiropas Komisijas 2007.gada 27.jūnija formālajā paziņojumā pārkāpuma procedūras lietā Nr.2007/2189 norādīto 28 Putniem nozīmīgo vietu aizsardzības režīma novērtējums un rekomendācijas robežu grozījumiem."

² Dabas lieguma „Cenas tīrelis” dabas aizsardzības plāns (Latvijas Dabas fonds, Rīga, 2005)

³ Dabas lieguma „Melnā ezera purvs” dabas aizsardzības plāns (Latvijas Dabas fonds, Rīga, 2011)

Īpaša nozīme ir Cenas purva putnu faunai, par kuru zināms salīdzinoši daudz. Dažādu laiku pētījumos te konstatētas 26 Latvijā īpaši aizsargājamas un Eiropas Padomes Putnu direktīvas pielikumu sugas, no kurām liecības par to klātbūtni pēdējos 50 gados ir par 19 sugām vismaz 8 no tām ir purviem specifiskas, kas ligzdo tikai purvos, vai purvos ligzdo lielākā populācijas daļa. Daļa īpaši aizsargājamo putnu sugu, kas novērotas ekspedīcijās, ligzdo purvu aptverošajā meža joslā tiešā purva tuvumā, bet purvā medī vai barojas.²

Cenas purva īpatnība un reizē arī vērtība kā putniem nozīmīgai vietai ir tā bagātība ar mazām 0,2 – 1 ha purva lāmām-ezeriņiem, kuru kopējais skaits vērtējams simtos. Purva ezeriņi un lāmas ir vietas, kur purvos putni koncentrējas visvairāk. Tas saistīts gan ar barošanās apstākļiem (ūdensputni), gan labām atpūtas un ligzdošanas iespējām uz saliņām. Daudzas purvos ligzdojošās putnu sugas cenšas ligzdu ierīkot uz saliņās, jo tas samazina ligzdu postījumus. Bieži saliņu neesamība ir limitējošais faktors kādas sugas klātbūtnei teritorijā. Savukārt slapji, slīkšņaini klajumi ir svarīgi tām putnu sugām, kas izvairās no biežākām priežu saauguma vietām.²

Paredzamā susināšanas grāvju izveide ir principiāli pretējs pasākums dabas liegumā īstenotajai hidroloģiskā režīma stabilizēšanai.²

Natura 2000 teritorija dabas liegums „Melnā ezera purvs”(C LV0528700)

1999. gada 15. jūnijā ar Latvijas Republikas MK noteikumiem Nr. 212. daļu no Cenas purva ZR daļā esošās vēl neskartās teritorijas 2133 ha platībā noteica par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju – dabas liegumu „Cenas tīrelis”. EMERALD projekta rezultātā (2001.-2003.) Cenas purva A daļā otrā neskartajā purva galā – Melnā ezera purva teritorijā – arī tika ierosināts izveidot dabas liegumu un 2004. gadā ar MK noteikumiem Nr. 212. tas tika oficiāli nodibināts, vēlāk 2005. gadā kļūstot arī par Eiropas īpaši aizsargājamo teritoriju tīkla Natura 2000 vietu (Likuma "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" pielikums "Latvijas Natura 2000 - Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju saraksts" Pielikums 15.09.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 10.06.2007. un 18.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 23.07.2009.). Dabas liegums ir C tipa teritorija (kas noteikta īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai) ar kodu LV0528700.³

No agrāk gandrīz 10 000 ha plašā Cenas tīreļa saglabājušās 2 daļas – viena no tām (lielākā, 2133 ha) ietilpst dabas liegumā „Cenas tīrelis”, otra (mazākā daļa, 317 ha) dabas liegumā „Melnā ezera purvs”, tādējādi tas vairs nav vienots vesels purva masīvs. Teritorija, kaut arī neliela, tomēr sava ģeogrāfiskā novietojuma dēļ nozīmīga purvu teritorija, kas papildina netālu uz rietumiem esošā Cenas tīreļa dabas lieguma bioloģiskās vērtības un ir bioloģiskā koridora daļa tālāk uz rietumiem uz Ķemeru nacionālo parku.³

Lielu daļu – gandrīz 25 % no teritorijas – aizņem Eiropas nozīmes biotops “7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās”. Teritoriju gandrīz no visām pusēm ietver kūdras izstrādes lauki un meliorācijas kontūrgrāvji (84% no teritorijas perimetra), turklāt meliorācijas grāvji ir izrakti arī pašā dabas liegumā, kas vēl vairāk pastiprina nosusināšanas efektu teritorijā. Tomēr šīs teritorijas ir iespējams kaut daļēji atjaunot, veicot mērķtiecīgu purva biotopu apsaimniekošanu.³

² Dabas lieguma „Cenas tīrelis” dabas aizsardzības plāns (Latvijas Dabas fonds, Rīga, 2005)

³ Dabas lieguma „Melnā ezera purvs” dabas aizsardzības plāns (Latvijas Dabas fonds, Rīga, 2011)

Apmēram 12 % no dabas lieguma aizņem norakti kūdras lauki. Šobrīd daļā no tiem ir izveidojušies stāvoši seklūdeņi, daļā renaturalizācijas procesa rezultātā notiek pārpurvošanās un veidojas zāļu (zemais) purvs. Kaut arī 266 ha jeb 84 % no teritorijas aizņem Eiropas nozīmes īpaši aizsargājami biotopi, tomēr kopumā teritorija ir vērtējama kā stipri ietekmēta.³

Dabas liegums „Melnā ezera purvs” līdz ar vēl 3 Latvijas īpaši aizsargājamām teritorijām (Aklaiss purvs, Rožu purvs, Aizkraukles purvs un meži) ir iekļauts LIFE+ projektā „Augstā purva biotopu apsaimniekošana īpaši aizsargājamās teritorijās Latvijā”, kura mērķis ir samazināt purvu meliorācijas degradējošo ietekmi, vismaz iespēju robežās atjaunot purvu hidroloģisko režīmu un degradētos purva biotopus. Tā kā dabas liegumā apmēram 82 ha no purvu platībām ir degradētas un daudzviet arī negatīvi ietekmētas, tad dabas aizsardzības plānā galvenie pasākumi paredzēti šī mērķa sasniegšanai, realizējot aizsprostu būvniecību uz meliorācijas grāvjiem purvā (saskaņā ar būvprojektu, ko izstrādā SIA “Meliorprojekts”, plānoti 54 aizsprosti). Šo apsaimniekošanas pasākumu plānots realizēt galvenokārt ar Eiropas Komisijas finansējumu LIFE+ projekta ietvaros.³

Dabas liegums “Melnā ezera purvs” nav PNV, tomēr tajā arī ir nozīmīgas ornitoloģiskas vērtības un galvenokārt to dēļ dabas liegums 2004. gadā dibināts.³

Dabas liegumā “Melnā ezera purvs” konstatētas 17 putnu sugas, kas iekļautas ES Putnu direktīvas 1. pielikumā. Pilns apraksts par šo sugu sastopamību un skaita vērtējumiem liegumā dots 7. tabulā. Lielākā daļa no šīm sugām ir neregulāri ligzdotāji ar necīgām populācijām vai sastopami caurceļošanas laikā, tomēr kopējā īpaši aizsargājamo putnu sugu daudzveidība tik mazā un maz pētītā teritorijā ir salīdzinoši augsts rādītājs. 2010. gadā liegumā vai tiešā tā tuvumā konstatētas 9 ES nozīmes īpaši aizsargājamās putnu sugas.³

Par spīti mazajai platībai un cilvēka darbības ievērojami ietekmētajiem biotopiem, Melnā ezera purvs (ieskaitot vēl nenoraktās platības ārpus dabas lieguma robežām) ir nozīmīga teritorija purvos ligzdojošajiem putniem, īpaši dzērvei un purva tilbītei. Ligzdošanas sezonā dabas liegums kalpo par patvērumu purva putniem, kurus piesaista atlikusī nenoraktā purva daļa – abām nosauktajām sugām šeit konstatēts augsts ligzdojošās populācijas blīvums. Vieta atzīta par *Natura 2000* kritērijiem atbilstošu, tātad starptautiski nozīmīgu purva tilbītes ligzdošanas vietu. Šī suga ligzdošanas laikā ir atkarīga no dabiskiem un maz skartiem purvu biotopiem, līdz ar to purva tilbītes izplatība Latvijā ir ļoti nevienmērīga un ierobežota.³

Purva tilbīte ir arī *Natura 2000* teritoriju “Melnā ezera purvs” kā SPA vietu kvalificējošā suga, tātad dabas lieguma aizsardzībai un apsaimniekošanai prioritāra putnu suga. Pēc projekta “Emerald” 2002. gada ekspedīciju ziņām šīs sugas populācijas lielums dabas liegumā novērtēts kā 7-10 ligzdojoši pāri. Šīs sugas populācijas monitorings turpmāk šeit nav veikts, taču atkārtota apsekošana 2010. gadā norāda kopumā līdzīgu purva tilbīšu skaitu. Daļa no vietējās purva tilbīšu populācijas, iespējams, ligzdo ārpus dabas lieguma – blakus esošajos vēl nenoraktā purva biotopos.³

Pieminēšanas vērta sugu grupa Melnā ezera purva dabas liegumā ir ligzdojošie ūdensputni. Liegumā daļēji ietilpstošajos bijušajos kūdras ieguves karjeros vai laukos, kas ir applūduši un vismaz daļēji aizauguši ar ūdensaugiem, veidojas vairāku retu un/vai īpaši aizsargājamu putnu sugu ligzdošanai piemēroti apstākļi. Lai gan šīs ir dabiskiem purviem lielākoties neraksturīgas sugas un kopējais pāru skaits katrai no sugām ir mazs, to klātbūtne palielina sugu daudzveidību liegumā. Ar aizaugošām ūdenstilpēm Melnā ezera purvā saistītas tādas sugas kā lielais dumpis *Botaurus stellaris*, ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus*, niedru lija

Circus aeruginosus, ormanītis *Porzana porzana*, mazais ormanītis *Porzana parva*, kā arī dzērve.³

Melnā ezera purvs ir neliela, taču sava ģeogrāfiskā novietojuma dēļ īpaši nozīmīga purva putnu ligzdošanas vieta, kas papildina netālu esošā Cenas tīreļa dabas lieguma populācijas. Diemžēl ārpus abiem dabas liegumiem un austrumu virzienā sākotnēji vienotā ekoloģiskajā sistēmā saistītie purvi (ieskaitot Medema purvu) mūsdienās ir stipri degradēti ilgstošas nosusināšanas, kūdras izstrādes, apmežošanās un fragmentācijas rezultātā.³

Lai gan liegumā konstatētās citu sugu populācijas ir ļoti mazas, Melnā ezera purvs ir vismaz lokāli nozīmīgs ievērojamam ES nozīmes īpaši aizsargājamo putnu sugu skaitam (pavisam konstatētas 17), tostarp Latvijā retām ligzdojošām sugām – piemēram, mazajam ormanītim un ūpim *Bubo bubo*.³

Galvenais faktors, kas ilgstoši turpina nelabvēlīgi ietekmēt Melnā ezera purva sākotnējo putnu faunu – ar dabiskiem purviem īpaši saistītās sugas, īpaši purva tilbīti, ir purva nosusināšana (ilgstoša izstrādes un grāvju ietekme teritorijā un ārpusē).³

Līdzšinējā kūdras ieguve ir ievērojami samazinājusi neskarto un maz ietekmēto purva biotopu platības lieguma tiešā tuvumā, lieguma teritorijas hidroloģisko stāvokli un purva putnu sugu biotopu kvalitāti turpina pasliktināt perifērās un iekšējās meliorācijas sistēmas. Kopā ņemot, šīs ietekmes var būt par iemeslu tam, ka teritorijā vairs nav sastopama cita specifiska purva putnu suga – dzeltenais tārtiņš *Pluvialis apricaria*.³

Citi purva putnus tieši vai netieši nelabvēlīgi ietekmējoši faktori, kas izpaužas biotopu degradācijas vai tieša traucējuma veidā, ir purva ugunsgrēki un izbraukāšana ar kvadricikliem (vairākās vietās lieguma teritorijā). Mazāk nozīmīgs faktors ar sezonāli nevienmērīgu ietekmi ir ūdensputnu medības vasaras beigās un rudenī. Papildus medījamu putnu mirstībai medību ietekme uz putniem izpaužas kā tiešs traucējums gan medījamām, gan nemedījamām sugām medību vietā un tās tiešā tuvumā.³

Dabas lieguma “Melnā ezera purvs” aizsardzībai un apsaimniekošanai prioritārā putnu suga ir purva tilbīte. Tā kā ligzdošanas laikā šai sugai nepieciešami dabiski un maz skarti atklāti un pārmitri purvu biotopi, svarīgākais pasākums, kas jāveic purva tilbītes labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai teritorijā, ir dabiskā purva atjaunošana un saglabāšana – novēršot pārmērīgas nosusināšanas un paātrinātas sukcesijas ietekmi. Purvu LIFE+ projekta ietvaros plānotā meliorācijas ietekmes mazināšana un tās ietekmēto purva biotopu atjaunošana var labvēlīgi ietekmēt šīs sugas populācijas stāvokli dabas liegumā.³

No ekoloģiskā viedokļa nepamatota ir atsevišķu vēl nenoraktu Melnā ezera purva fragmentu atrašanās ārpus dabas lieguma robežām. Turpinoties kūdras izstrādei, ligzdojošās purva tilbītes no turienes izzudīs, samazināsies atlikušā sugai piemērotā biotopa platība, ietilpība un, visticamāk, arī kvalitāte. Līdz ar to sagaidāma šīs un citu purva putnu sugu vietējās populācijas samazināšanās Melnā ezera purva dabas liegumā. Vienīgais pasākums, kas varētu šādas ietekmes novērst, ir lieguma robežu paplašināšana.³

³ Dabas lieguma „Melnā ezera purvs” dabas aizsardzības plāns (Latvijas Dabas fonds, Rīga, 2011)

SLĒDZIENS

Plānotās darbības teritorijas (IVN procesa ietvaros izvērtējamā purvu daļa) lielākās daļas ornitofaunistiskā pašreizējā nozīme ir nosacīti neliela, šeit dominē degradēti purva biotopi, kuri nav piemēroti purva putniem pārlieku blīvā un augstā kokaugu apauguma dēļ, un vairumā teritoriju pašreizējā sukcesijas stadijā maz piemēroti meža putniem, ņemot vērā, lielu dimensiju koku un dabisku meža struktūru trūkumu.

Vairumā teritoriju savulaik īsākā vai ilgstošākā laika periodā ir veikta notikusi purvu sagatavošana kūdras ieguvei (ieskaitot apjomīgus meliorācijas darbus) un/vai kūdras ieguve, kā rezultātā ir kardināli izmainīts hidroloģiskais režīms, radot ietekmēto purvu daļu izžūšanu, kūdras slāņa sēšanos un sekojošu veģetācijas nomaiņu ar visām no tā izrietošām ekoloģiskām sekām. Atsevišķās izmainīto purvu daļās ir saglabājušies lielākā vai mazākā mērā degradēti mitri vai slapji dabisko purvu fragmenti, dažviet ievērojamās platībās (īpaši atzīmējama IVN procesa ietvaros izvērtējamā purva daļa uz ziemeļrietumiem no Melnā ezera purva, starp to un Cenas tīreli, kā arī pēdējam piegulošajiem laukiem purva austrumu malā).

Divās Cenas tīreļa dabas liegumam piegulošās teritorijās un PNV (IVN procesa ietvaros izvērtējamajā purvu daļā) ir veikti kūdras lauku sagatavošanas darbi – vienā gadījumā novākts kokaugu apaugums un veikta grāvju tīrīšana un padziļināšana (teritorijas austrumu malā; skatīt šī atzinuma pielikuma 7.attēlu), otrā novākts veģetācijas apaugums un purva virskārta (teritorijas dienvidrietumu malā; skatīt šī atzinuma pielikuma 8.attēlu).

Par to, ka kūdras ieguve teritorijās, kas robežojas ar neskartiem vai salīdzinoši maz ietekmētiem (veikti salīdzinoši nelieli meliorācijas darbi) purva iecirkņiem būtiski ietekmē pēdējos, liecina veģetācijas struktūras izmaiņas, ko izraisījusi purva izžūšana ūdeņu difūzas noteces rezultātā PNV „Cenas tīrelis” dienvidu un dienvidaustrumu malā.

Šajās teritorijās ir veikta purva virskārtas (apauguma) noņemšana un atsegts kūdras slānis dienvidu malā, kā arī veikta kūdras ieguve purva dienvidaustrumu malā starp PNV un bijušo dzelzceļa stigu. Pēdējā gadījumā līmeņa starpība starp PNV teritoriju un kūdras lauku ir 2 – 3 m (skatīt šī atzinuma pielikuma 9.attēlu); purvs PNV teritorijā ir pastiprināti aizaudzis ar kokaugu apaugumu, kas liecina par ilgstošu susinošu ietekmi.

Savukārt, pirmajā gadījumā, PNV „Cenas tīrelis” dienvidu malā purva virskārtas (apauguma) noņemšanas rezultātā ir notikusi purva sēšanas un/vai kūdras ieguve (skatīt šī atzinuma pielikuma 10. attēlu); teritorija pašlaik atrodas ievērojami zemāk par piegulošajām teritorijā, kā rezultātā ir prognozējama piegulošo dabas lieguma un PNV „Cenas tīrelis” teritoriju pastiprināta izžūšana, ūdenim notekot ne tikai pa meliorācijas grāvjiem, bet arī ūdeņu difūzas noteces rezultātā no augstākiem neskartiem purva iecirkņiem, kas atrodas dabas lieguma un PNV teritorijā.

Jānorāda, ka viena no nozīmīgākajām purva struktūrām dabas liegumā un PNV „Cenas tīrelis”, kā arī dabas liegumā „Melnā ezera purvs” ir plašais lāmu-ezeriņu komplekss (Melnā ezera purvā arī purvu daļējas izstrādes vietā mākslīgi radītie seklūdeņi, kas plešas bijušo lāmu-ezeriņu vietā), kas ir ļoti jūtīgs pret kūdras ieguves radītām negatīvām hidroloģiskām izmaiņām.

Pateicoties tam, ka lāmu-ezeriņu komplekss (un seklūdeņi Melnā ezera purvā) ir joprojām ūdeņiem bagāti, lai arī ilgstošā laika periodā ir bijusi melioratīva ietekme, Cenas tīrelis, kā arī Melnā ezera purvs ir viena no nozīmīgākajām purva tilbīšu un dzīvju ligzdošanas

vietām Latvijā, kā to apliecina arī Latvijas Ornitoloģijas biedrības ekspertu veiktā 2008., 2009. un 2012.gada *Natura 2000* teritoriju monitoringa rezultāti un Latvijas Dabas fonda ekspertu veiktās uzskaites dabas aizsardzības plānu un robežu precizēšanas laikā.

Samazinoties lāmu-ezeriņu platībām, tajās pazeminoties ūdens līmenim, atsedzoties krastiem un lāmām-ezeriņiem pāraugot ar sfagniem vai citu veģetāciju, purva tilbīšu skaits strauji samazinās. Līdz ar to var prognozēt, ka jebkāda hidromelioratīva ietekme, kas varētu rasties kūdras ieguves laikā varētu būtiski samazināt purva tilbīšu, un, domājams, arī dzīvju skaitu dabas liegumā un PNV „Cenas tīrelis” un dabas liegumā „Melnā ezera purvs”.

Pamatojums tam, ka nav pieļaujama kūdras ieguve daļā no IVN procesa ietvaros izvērtējamām teritorijām ir atrodams arī dabas aizsardzības plānā: „Tādējādi tiks novērsta būtiskam apsaimniekošanas pasākumam – meliorācijas ietekmes neitralizēšanai, principiāli pretēja darbība tajā pašā purva masīvā un salīdzinoši nelielā attālumā – jaunu susināšanas grāvju izveide kūdras ieguves vajadzībām. Vienlaikus dabas lieguma robežas tiks optimizētas un izlīdzinātas atbilstoši reālajai situācijai dabā.” (...) „Paredzamā susināšanas grāvju izveide ir principiāli pretējs pasākums dabas liegumā īstenotajai hidroloģiskā režīma stabilizēšanai.”²

Līdz ar to, nav pieļaujama kūdras ieguve un melioratīvi pasākumi daļā no IVN procesa ietvaros izvērtējamām teritorijām, kā tas ir parādīts šī atzinuma pielikuma 1.–6.attēlā, lai novērstu turpmāko dabas lieguma un PNV „Cenas tīrelis” un dabas lieguma „Melnā ezera purvs” putnu dzīvotņu degradāciju.

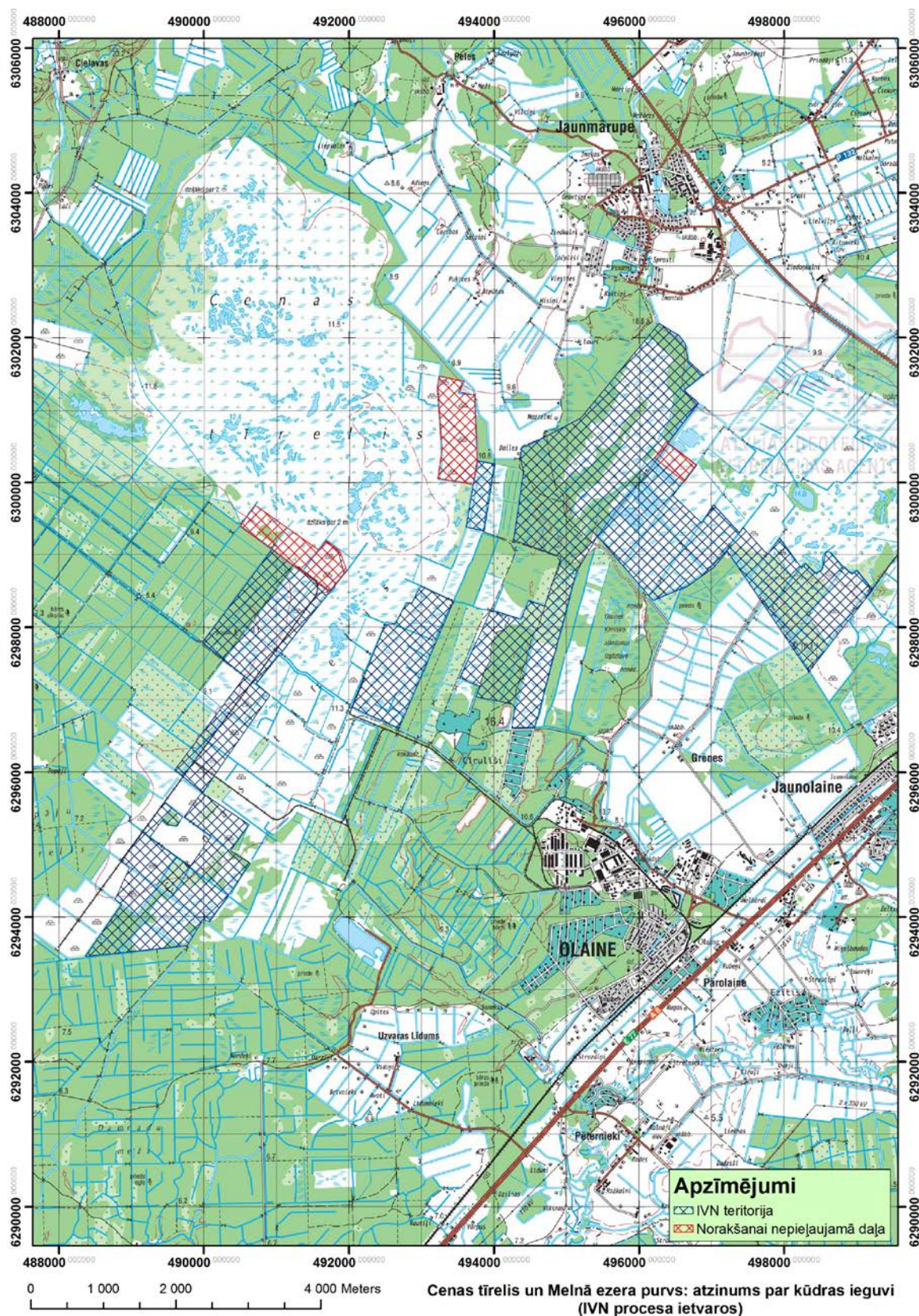
Melioratīvi pasākumi IVN procesa ietvaros izvērtējamajās teritorijās, kas pieguļ dabas liegumiem un PNV (vai atrodas tajās) ir pieļaujami tikai tajos gadījumos, ja tie nav pretrunā ar dabas lieguma un PNV „Cenas tīrelis” un dabas lieguma „Melnā ezera purvs” dabas aizsardzības mērķiem.

Pārējās IVN procesa ietvaros izvērtējamajās teritorijās (skatīt šī atzinuma 1.–6.attēlu) kūdras ieguve ir pieļaujama, pirms tam veicot ūdeņu noteces (kā pa grāvjiem, tā difūzas noteces) modelēšanu ar mērķi nepieļaut plānotās kūdras ieguves darbu susinošu ietekmi uz dabas liegumu un PNV „Cenas tīreli” un dabas liegumu „Melnā ezera purvs”.

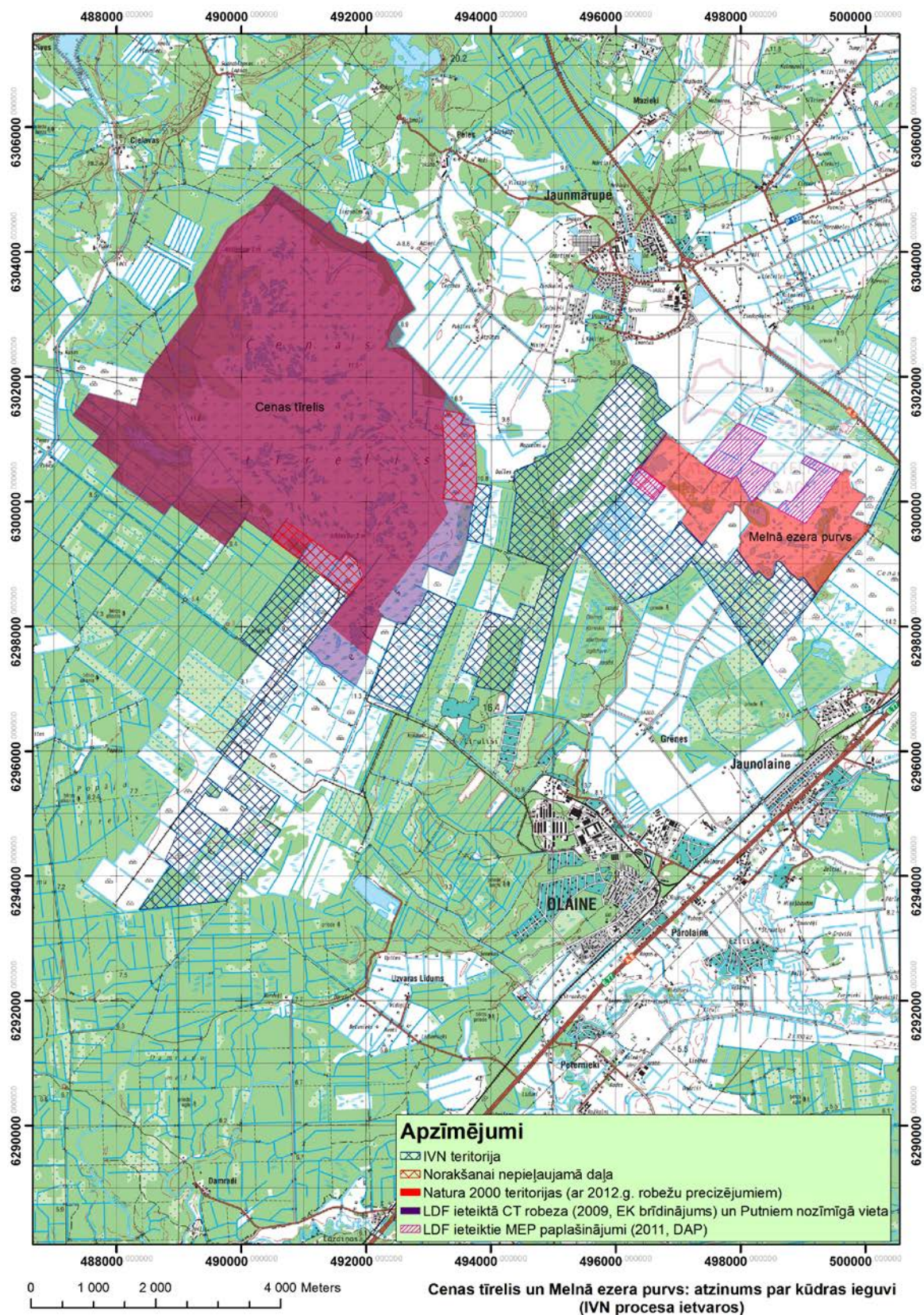
01.08.2012

/Rolands Lebuss/

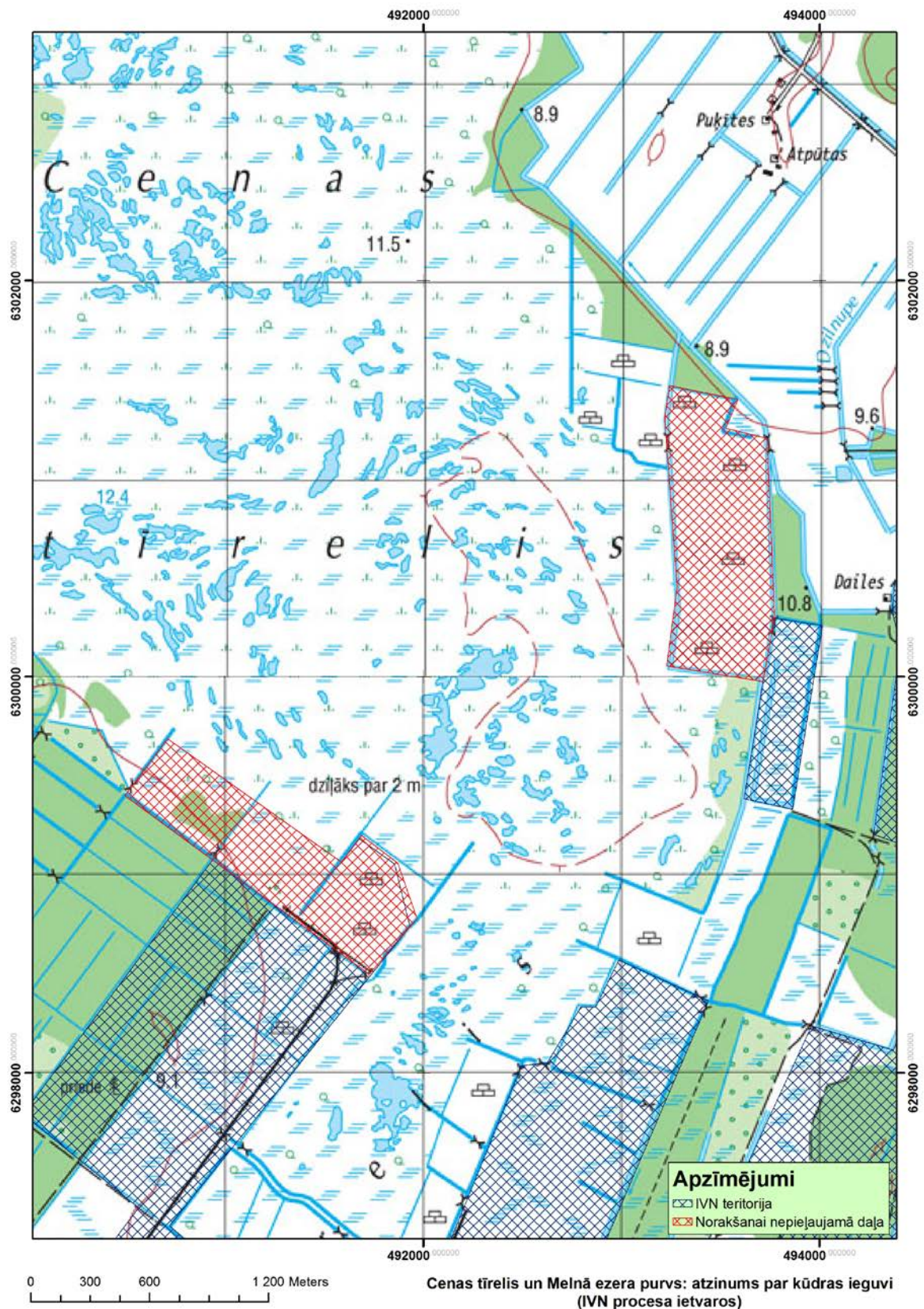
PIELIKUMS

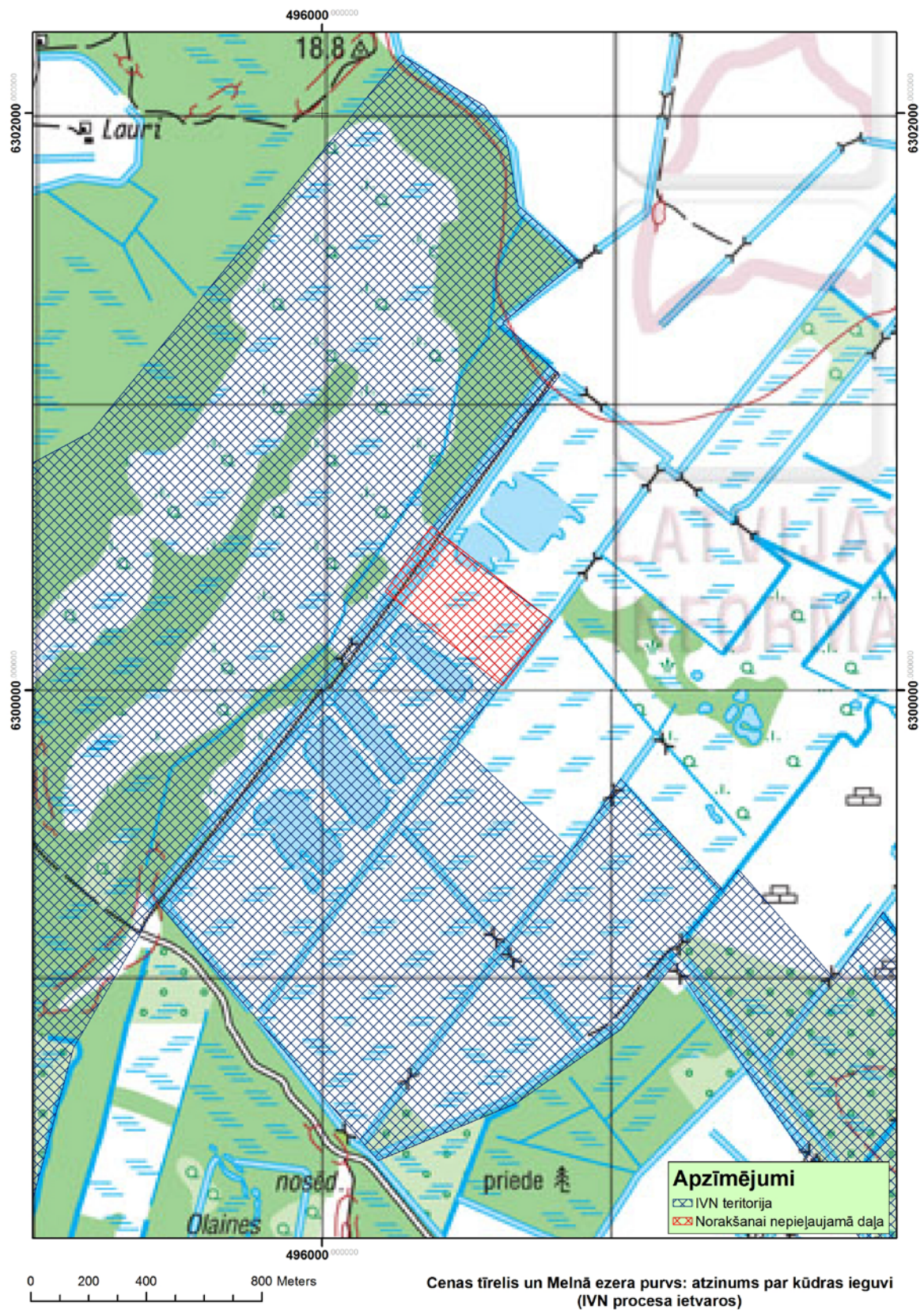
1. attēls. IVN procesa ietvaros izvērtējamā purvu daļa bez dabas liegumu un PNV robežām.

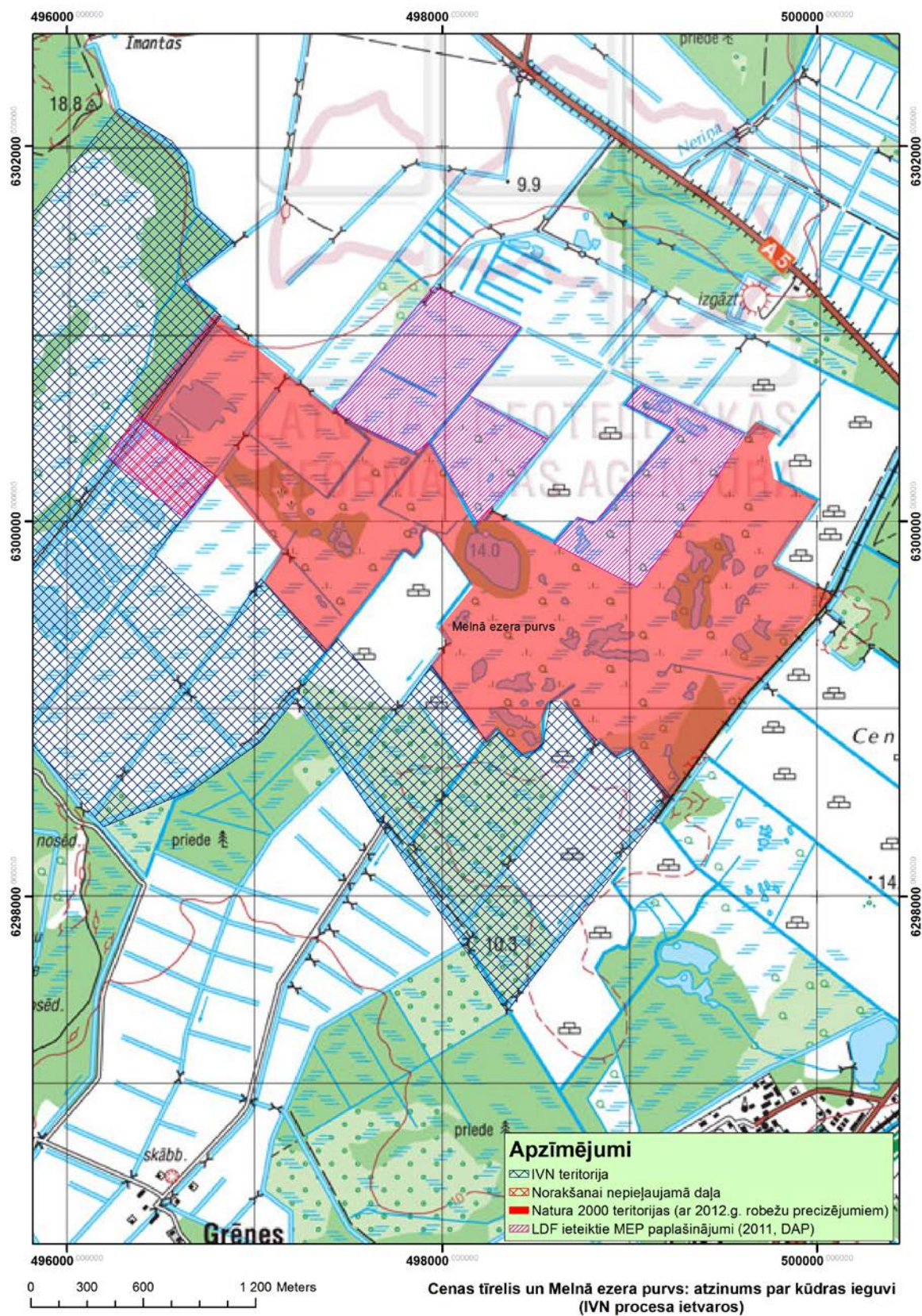
2. attēls. IVN procesa ietvaros izvērtējamā purvu daļa ar dabas liegumu un PNV robežām.

3. attēls. IVN procesa ietvaros izvērtējamā Cenasa tīreļa daļa bez dabas lieguma un PNV robežām.

5. attēls. IVN procesa ietvaros izvērtējamā Melnā ezera purva daļa bez dabas lieguma robežām.

6. attēls. IVN procesa ietvaros izvērtējamā Melnā ezera purva daļa ar dabas lieguma robežām.

7. attēls. Novākts kokaugu apaugums un veikta grāvju tīrīšana un padziļināšana teritorijas austrumu malā.

8. attēls. Novākts veģetācijas apaugums un purva virskārta teritorijas dienvidrietumu malā.

9.attēls. PNV „Cenas tīreļa” dienvidaustrumu malā starp PNV un bijušo dzelzceļa stigu veikta kūdras ieguve, kā rezultātā līmeņa starpība starp PNV teritoriju un kūdras lauku ir 2 – 3 m; purvs PNV teritorijā ir pastiprināti aizaudzis ar kokaugu apaugumu, kas liecina par ilgstošu susinošu ietekmi..

10. attēls. PNV „Cenas tīrelis” dienvidu malā purva virskārtas (apauguma) noņemšanas rezultātā ir notikusi purva sēšanas un/vai kūdras ieguve; teritorija pašlaik atrodas ievērojami zemāk par piegulošajām teritorijām.